

УДК 811.161.2

ДЕЯКІ УВАГИ ДО ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

Уляна Добосевич

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра української мови,
вул. Університетська, 1/234, 79001 Львів, Україна,
тел.: (0 322) 239 47 17
e-mail: u-lana@hotmail.com*

У статті розглянуто принципи добору матеріалу, структуру лекцій, та проблемні питання з історії української літературної мови (вступ – XV ст.).

Ключові слова: історія української літературної мови, лекція, самостійна робота.

DOI <http://dx.doi.org/10.30970/ufl.2017.13.2001>

Постановка проблеми. Фахова підготовка студента-філолога передбачає опанування цілої низки спеціальних дисциплін, серед яких особливе місце посідають ті, що пов'язані з діахронним аспектом студіювання української мови. Цей аспект у студентській аудиторії викликає неабияке зацікавлення, оскільки у шкільній програмі його не розглядають. Студентові відкриваються нові, часом несподівані грані у процесі вивчення мови. Однак поряд із цим виникають проблеми у сприйнятті, засвоєнні, осмисленні процесів розвитку української мови від найдавніших часів її становлення. У зв'язку із цим зростає роль лектора, який повинен, окрім викладання матеріалу, зорієнтувати студента на сприйняття історичного контексту, налаштувати на відповідну „хвилю” та й, зрештою, допомогти подолати перші труднощі, які неминуче виникають. Тому в пропонованій статті ставлю за мету поділитися певним досвідом у викладанні історії української літературної мови (вступ – XV ст.), проблемами і можливими шляхами їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Курс історії української літературної мови (далі – ІУЛМ) як спеціальна навчальна дисципліна у вищій школі разом з історичною граматикою створюють необхідну базу знань, компетенцій у мовознавчій галузі – історії української мови. Це один із важливих етапів не лише фахового, але й світоглядного становлення майбутнього філолога. У сучасних суспільно-політичних умовах цей курс набуває особливого значення, оскільки дає відповіді на непрості ідеологічні виклики сьогодення, стає ґрунтом для формування національних орієнтирів та цінностей.

Окремо можна розглядати питання про забезпечення курсу ІУЛМ навчальною літературою. Принагідно зауважу, що вибір практичних посібників та хрестоматій [1; 2; 4; 5; 6; 12; 18] можна протиставити загалом невеликому спектру підручників [7; 13; 16; 17; 19], частина яких втратила актуальність з огляду на час та умови їх створення. Відтак важко переоцінити значення лекцій, наскрізним завданням яких є 1) допомогти студентові зрозуміти процеси літературного мовотворення на різних історичних етапах, а для оптимізації його подальшої самостійної роботи 2) зорієнтувати в основних векторах засвоєння матеріалу. Лекція у такому контексті стає свого роду каркасом, який „утримує»

загальну концепцію. Самостійна робота студента, його підготовка до практичних занять наповнюють фактажем і заповнюють вже власними думками, власним баченням цю уявну конструкцію. У процесі самостійної роботи студент має змогу (і необхідність!) користуватися не лише підручниками, але й значною науковою та джерельною базою – до кожної з розглянутих тем сучасне мовознавство пропонує найрізноманітніші студії, монографії, статті тощо. Причому це праці різного характеру – від досліджень особливостей мови окремих писемних текстів чи авторів до праць, що мають узагальнювальний характер. І що більше таких джерел опрацює студент, то чіткіше і виразніше зможе вималювати картину літературного мовотворення на кожному етапі, а згодом скласти цілісне уявлення про перебіг мовотворчих процесів у діяхронії.

Предметом історії української літературної мови як окремої навчальної дисципліни є вивчення загальних процесів розвитку літературної мови, її зародження, становлення, еволюція від початків до сучасного стану. Для того щоб студент уже з перших занять міг чітко це усвідомити, найоптимальніше показати різницю у підходах до вивчення та предметі між ІУЛМ та історичною граматикую. Якщо історична граматика розкриває внутрішні мовні закони, що проявляються у конкретних фонетичних, морфологічних тощо явищах, то ІУЛМ розглядає зовнішні фактори становлення літературної мови. При цьому варто зацентувати на тому, що без глибокого і усвідомленого засвоєння історичної граматики вивчення ІУЛМ, особливо ранніх періодів, неможливе.

Основними завданнями курсу є такі: 1) виділити етапи формування української літературної мови та охарактеризувати основні тенденції у межах кожного часового зрізу; 2) простежити взаємозв'язки між певними періодами становлення літературної мови, в кожному з них виявити традиційне і нове (тяглість) у загальному спрямуванні мовотворчих процесів; 3) виявити домінуючі джерела творення літературної мови кожного періоду; 4) з'ясувати причини взаємодії української літературної (писемної) мови з іншими слов'янськими та неслов'янськими мовами та наслідки міжмовних контактів; 5) прослідкувати за взаємодією літературної мови з живою розмовною мовою, репрезентованою різноманітністю територіальних та соціальних діалектів; 6) окреслити шляхи вироблення лексичного і стильового фондів мови, закріплення граматичних і правописних норм; 7) ознайомити студентів з основними писемними пам'ятками української мови; 8) визначити місце письменників, учених, церковних, політичних і культурних діячів у літературному мовотворенні.

У результаті вивчення дисципліни студент повинен знати: 1) предмет, завдання, значення та основні поняття курсу історії української літературної мови; 2) періодизацію історії української літературної мови, основні етапи її становлення; 3) загальні тенденції формування літературно-писемної мови у межах кожного з періодів; 4) особливості писемних пам'яток української мови різних періодів; 5) історію становлення українського правопису; 6) стан та перспективи дослідження історії української літературної мови.

„Вступні уваги до курсу історії української літературної мови» – такою темою традиційно розпочинається новий предмет. В аспекті ІУЛМ ця лекція має дуже важливе методичне значення, оскільки дає студентові розуміння того, яку мовознавчу галузь і відповідно навчальну дисципліну він буде опановувати. Оскільки у розпорядженні студентів є електронні версії „Програми курсу історії української літературної мови” та „Методичних вказівок для самостійної роботи з історії української літературної мови”, то зупиняюся головню на конкретних прикладах, щоб наочно пояснити, що стане предметом нашого вивчення. У цьому контексті найкраще побудувати діалог, апелюючи до базових

знань студентів. Аудиторія переважно називає загальновідомі факти, пов'язані з іменами І. Котляревського, Т. Шевченка та їхньою роллю у процесах становлення української літературної мови. На цьому етапі важливо дати розуміння того, що розвиток літературної мови залежить від різних чинників, наголошуючи на тому, що історичною основою є ті суспільні, політичні та культурні фактори, у яких відбувається мовний розвиток. Необхідно простежити зв'язки з іншими навчальними дисциплінами (історія України, історія культури, історична граматики, діалектологія, сучасна українська мова, соціолінгвістика, історія літератури), причому на конкретних прикладах, щоб студенти мали змогу надалі оперувати даними суміжних дисциплін для інтерпретації різних мовотворчих явищ та процесів.

Загальний огляд основних джерел пізнання історії української літературної мови (свідчення давніх істориків, мандрівників, археологічні знахідки, рукописні пам'ятки, стародруки тощо) починаю від питання – як можна дізнатися про те, якою була українська мова, наприклад, у XIII столітті? Зазвичай відповідь така – з історичних словників. Опираючись на це, скеровую студентів до ширшого трактування, пригадуємо давні писемні тексти, з якими студенти вже мали змогу ознайомитися. Звертаю увагу на те, що спектр джерел для спостережливого ока може бути дуже широким і навіть дещо несподіваним. У цьому плані пізнавальною і мотивувальною може виявитися екскурсія Львовом з увагою до найрізноманітніших давніх написів. Принагідно згадуємо львівські музеї (Музей мистецтва давньої української книги, Національний музей у Львові імені Андрія Шептицького тощо) та бібліотеки (Наукова бібліотека Львівського національного університету імені Івана Франка, Львівська національна наукова бібліотека імені Василя Стефаника тощо), де зберігаються давні тексти. Рекомендую студентам відвідати ці заклади, що завжди знаходять живий відгук. Такий підхід активізує і зацікавлює студентів.

У загальному огляді навчальних посібників та наукових праць акцентую на деформованому висвітленні історії української літературної мови у часи радянського тоталітаризму. Заохочую до опрацювання додаткової літератури, яка часом містить різні бачення того чи того мовотворчого процесу, а це, у свою чергу, дає змогу студентів формувати власну інтерпретацію.

Для розуміння процесів літературного мовотворення важливо актуалізувати поняття (*українська літературна мова*) та розглянути зміни у його змісті на різних етапах становлення. Аналізуємо кодифікованість норм, поліфункційність, стильову диференціацію як ознаки літературної мови. У зв'язку із цим наводжу окремі приклади, щоб показати, як у перспективі будемо простежувати процеси становлення літературної мови. Окремо наголошую на формуванні функціональних стилів, яке в історичному розрізі відбувалося нерівномірно і залежно насамперед від історичних обставин – своєрідних суспільних запитів на домінуючий розвиток того чи того стилю. Звертаємося також і до недавніх суспільно-політичних подій, у цьому контексті студенти мають змогу за власними спостереженнями виявити певні мовотворчі тенденції.

Питання про основні джерела творення і „живлення” літературної мови (народнорозмовна мова, мова фольклору, запозичення, творення нових слів, семантичні зміни) розглядаємо у форматі діалогу, на конкретних прикладах із коментарями, внаслідок чого студенти самостійно випрацьовують висновки. Важливо також звернути увагу на усний та писемний вияви літературної мови та відмінності в організації усного і писемного мовлення, бо в цілому історію літературної мови розглядаємо як своєрідну еволюцію писемного узусу. На самостійне опрацювання студенти беруть питання про місце

української літературної мови серед слов'янських мов та мов світу. Необхідно пригадати у цьому контексті основні особливості української мови на різних рівнях (фонетичному, словотвірному, морфологічному, синтаксичному, лексичному), адже цей матеріал стане базою для осмислення насамперед найдавніших періодів писемного функціонування української мови. У цьому контексті пропоную для самостійної роботи низку питань про писемність та її початки у слов'ян, глаголицю і кирилицю, різновиди кириличного письма (установ, півустанов, скоропис). Для унаочнення залучаємо інтернет-ресурси, де віртуально можна ознайомитися із різними видами письма, писемними пам'ятками найдавніших епох. Прошу студентів звернути увагу на мистецтво оформлення давніх манускриптів і стародруків.

Не можна оминати увагою питання про т. зв. „давньоруську мову” як “спільну коліску” із “старшим братом”. Його інтерпретація в сучасному українському мовознавстві побудована на загальноприйнятій концепції походження української мови безпосередньо із праслов'янської, яку, зокрема, переконливо подає Ю. Шевельов [20]. Ця праця відразу викликає зацікавлення своєю незвичною, але при цьому дуже місткою назвою – “Чому общерусский язык, а не вѣборуська мова?”, яку в студентській аудиторії буде доречно проаналізувати. Принагідно розглядаємо різні трактування поняття давньоруська мова, беручи за основу концепцію В. Німчука [10]. Рекомендую також для самостійного опрацювання інші джерела [11; 15]. У такий спосіб вибудовуємо логічний перехід до проблеми періодизації ГУЛМ.

Важливо виявити ті чинники, які стали критеріями для періодизації ГУЛМ. Звертаємо увагу на два визначальних – екстралінгвальний чинник, суть якого полягає у з'ясуванні зовнішніх – суспільних, культурних, політичних обставин, за яких відбувається розвиток літературної мови, а також безпосередньо мовний, який зорієнтований на внутрішній потенціал у мовотворчих процесах. Період в ГУЛМ трактуємо як часовий проміжок, упродовж якого діють однакові фактори розвитку літературної мови і спостерігаються однакові тенденції мовотворення. Навчальну мету, на мій погляд, найоптимальніше реалізувати, застосовуючи періодизацію, запропоновану О. Горбачем [3]. Обговорюючи зі студентами хронологічні рамки періодів, звертаємося насамперед до базових відомостей з історії України і приходимо до розуміння того, що історію народу можна розглядати через призму формування літературної мови, а в цілому історія становлення літературної мови є глибоко закоріненою в історію народу. Виділяємо новітній період з 1991 року і до сьогодні. Студентам важливо зрозуміти, що сучасні процеси формування літературної мови – це теж історія її становлення, а відтак це стає стимулом для відстеження і осмислення того, якими шляхами рухається у своєму розвитку сучасна українська літературна мова.

Отже, ознайомлення з основними засадами вивчення ГУЛМ як перша і необхідна для сприйняття наступних тем (аналізу явищ та тенденцій у межах кожного з періодів) ланка є надзвичайно важливою, оскільки формує у студента базові поняття, якими у подальшому треба буде вільно оперувати. Апробованим на власному досвіді читання лекцій, а відтак і доміантним у цьому контексті стає індуктивний метод, який полягає у рухові від конкретного до узагальнення. Цей метод передбачає активний діалог, внаслідок якого студенти мають змогу виявити і актуалізувати вже набуті знання. На цьому ґрунті міцно вкорінюються розуміння принципів пізнання, своєрідних підходів до інтерпретації мовних фактів та алгоритмів їхнього аналізу.

Цикл лекцій про особливості мовотворчих процесів стосовно кожного періоду

ГУЛМ має таку структуру: 1) насамперед необхідно з'ясувати історичні, суспільно-політичні, культурні обставини, що стають зовнішніми умовами функціонування мови; 2) далі – огляд основних тенденцій, які можна виокремити у кожному часовому відтинку; 3) загальний огляд писемних текстів з увагою до їхніх мовних особливостей. Таку канву лекцій потрібно доповнювати залежно від особливостей кожного з етапів творення літературної мови. Наприклад, у межах середньоукраїнського періоду варто виділити етап XVI – першої половини XVII ст., який має своєрідні риси відповідно до трьох названих пунктів, а також таку особливість – саме у цей час з'являється ціла низка словників та граматики, у яких більшою чи меншою мірою відбито особливості тогочасного стану мови. Відтак у структурі викладу виокремлюється додатковий елемент.

Аналіз староукраїнського (києворуського) періоду у формуванні української літературної мови в цілому відповідає типовій структурі викладу, однак його варто розпочати із з'ясування того, який зміст вкладаємо в поняття руський (давньоруський). Частково цього питання вже торкалися у вступі, однак глибше проникнення в цю проблему неможливе без самостійної роботи з науковою літературою [9]. У підсумку важливо, щоб студенти усвідомили різницю в поняттях руський та російський.

Необхідно пригадати історію та основи старослов'янської/церковнослов'янської мови (програма першого курсу), висвітлити її роль в контексті ГУЛМ. Наголошую на тому, що старослов'янська мова залишила слід у формуванні української (руської) літературно-писемної мови як один із факторів розширення її лексичного складу, виражальних можливостей. Принагідно маємо змогу поговорити про старослов'янські в різних функціональних стилях сучасної української літературної мови. У контексті названого періоду акцентуємо увагу на фонетико-орфографічних та морфологічних ознаках української мови у руських списках старослов'янських текстів. Далі розглядаємо основні тенденції розвитку руської літературно-писемної мови і шляхи формування її лексичного складу у процесі взаємодії з іншими мовами (старослов'янською, грецькою, тюркськими мовами тощо). Жвавий відгук у студентській аудиторії знаходить інформація про особливості мови найдавніших написів (легенди на монетах, написи на Гніздовській корчазі, Тмутороканському камені, графіті на стінах Софійського собору тощо). Пояснюю, що варто звернути увагу на ті мовні риси, які згодом можна побачити в сучасній українській мові.

Писемну спадщину києворуського періоду найдоцільніше з навчальною метою диференціювати за традиційно-слоговим критерієм [17:12-13]. Це апробований оптимальний спосіб класифікувати писемні тексти і пояснити, чому в одному тексті переважають церковнослов'янські риси, а в іншому – живі розмовні. У рамках лекції важливо зорієнтувати студентів у загальних тенденціях взаємодії церковнослов'янської та живої мов у писемних пам'ятках різних стилів – високого (Остромирове Євангеліє, “Слово про закон і благодать” митрополита Іларіона, ораторсько-проповідницька проза, Ізборники Святослава, житія Бориса і Гліба та Феодосія Печерського тощо), середнього (“Слово о полку Ігоревім”, “Повчання дітям” Володимира Мономаха, “Житіє і ходіння...” ігумена Даниїла, “Повість минулих літ”, Київський та Галицько-Волинський літописи) та низького (“Руська правда”, новгородські та звенигородські берестяні грамоти). Самостійна робота студента полягає у тому, щоб опрацювати конкретні мовні факти у цьому контексті. Назагал описана вище тема виявляється найскладнішою для сприйняття в студентській аудиторії. Аналіз наступних періодів відбувається за подібним алгоритмом із притаманними кожному часовому проміжку особливостями.

Середньоукраїнський – це другий період, який, на відміну від староукраїнського, варто у лекціях розділити на три етапи, оскільки в межах кожного з них є певні особливості, що стосуються історичних обставин і тенденцій формування літературно-писемної мови.

Період другої половини XIV – XV ст. – це перший етап зазначеного періоду, головною особливістю якого є формування офіційно-ділового стилю. Виникає потреба актуалізувати попередні знання, а саме: 1) акцентувати на тому, що літературна мова має певний набір функціональних стилів, серед яких важливе місце посідає офіційно-діловий; 2) варто поставити питання, чому саме цей стиль починає активно розвиватися в цей період; у цьому взаємозв'язку – 3) яскраво проявляється залежність мовотворчих процесів від суспільно-історичних подій. До аналізу мовних явищ залучаємо “Словник староукраїнської мови XIV – XV ст.” – при цьому з'являється нагода проаналізувати назву цієї лексикографічної праці під кутом зору сучасної мовознавчої науки і залежного від радянського режиму мовознавства другої половини XX ст.

Наголошую на тому, що зростає статус руської-української мови у Великому Князівстві Литовському та в Речі Посполитій – це закріплено в офіційних тогочасних документах. Далі обговорюємо питання про традиції і розвиток ділового письменства на слов'янських землях та в Україні, звертаю увагу на те, що мова ділових документів (грамот) стає основою формування літературно-писемної мови періоду другої половини XIV – XV ст. Користуємося нагодою через мовні (насамперед – лексичні) особливості уявити побут, повсякденні справи і клопоти, матеріальне і духовне життя тогочасної людини.

Лекційний курс передбачає загальний огляд пам'яток юридично-ділового стилю, їх структурних частин з акцентом на тому, що саме в цей період спостерігаємо інтенсивне наповнення народнорозмовними елементами – розмовна мова стає базовою у мовотворчому процесі, можна виокремити навіть деякі діалектні риси (зіставляємо ці мовні явища із сучасними говірковими), що свідчить про глибину проникнення живої мови у писемний текст. На цій основі робимо висновок про південно-західну та північну діалектну основу цього етапу творення середньоукраїнської літературно-писемної мови. Наступна тенденція – поява низки запозичень, що є результатом взаємодії з іншими слов'янськими та неслов'янськими мовами (польською, чеською, німецькою, латинською), унаслідок чого відбувається розширення лексичного складу переважно в офіційно-діловій та інших сферах. Не оминаємо увагою дискусійного питання про український та білоруський варіанти руської мови. Для осмислення цієї складної проблеми пропонуємо студентам попрацювати самостійно [8; 14].

Оскільки на українських землях у зазначений період продовжує функціонувати церковнослов'янська мова, необхідно розглянути і ті процеси, які пов'язані з її розвитком. Пригадуючи староукраїнський період, разом із студентами приходимо до розуміння того, що церковнослов'янські тексти щоразу інтенсивніше наповнювалися народнорозмовними елементами, а це у багатьох випадках призводило до змін у змісті церковних, особливо канонічних, текстів. Саме цим пояснюють причини, які викликали спочатку занепокоєння у середовищі священнослужителів, а згодом сприяли реформуванню церковнослов'янської мови. Ці процеси почалися у південних слов'ян (праця Євфимія Тирновського у Болгарії, Костянтина Костенецького у Сербії), згодом спостерігаємо поширення цих реформ у релігійному письменстві на українських теренах, що отримує назву *другий південнослов'янський вплив*. Одразу ж аналізуємо цей термін – це нагода активізувати

матеріал попередніх викладів і, зважаючи на часову дистанцію, пов'язати в одне ціле динамічні процеси у церковнослов'янській мові. Особливо цікавими для студентів виявляються правописні особливості другого південнослов'янського впливу. Акцентую на значенні цих реформ у становленні руської літературно-писемної мови як своєрідного зразка нормування.

Висновки. Лекційний курс ІУЛМ як один із важливих компонентів у процесі навчання студентів потребує виваженого підходу в доборі та методах і прийомах аналізу фактичного матеріалу, який повинен ілюструвати ті тенденції, що проявляються у формуванні української літературної мови на різних етапах її розвитку.

Список використаної літератури

1. *Бабич Н.Д.* Історія української літературної мови: Практичний курс / Н.Д. Бабич. – Львів, 1993.
2. *Блик О.П.* Історія української літературної мови: Практичні заняття / О.П. Блик. – К., 1987.
3. *Горбач О.* Засади періодизації історії української літературної мови й етапи її розвитку / О. Горбач // Другий міжнародний конгрес українців. Мовознавство. Доповіді і повідомлення – Львів, 1993. – С.8–12.
4. Історія українського правопису XVI – XX століття: Хрестоматія / Упор. В.В. Німчук, Н.В. Пуряєва. – К., 2004.
5. Історія української мови: Хрестоматія / Упор. С.Я. Єрмоленко, А.К. Мойсієнко. – К., 1996.
6. *Конобродська В.* Історія української літературної мови. Практичні заняття / В. Конобродська. – Житомир, 2002.
7. Курс історії української літературної мови / За ред. І. Білодіда. – У 2-х т. – К., 1958 – 1961.
8. *Мойсієнко В. М.* Про національний статус “руської мови” в часи Великого князівства Литовського та Речі Посполитої / В. Мойсієнко // Мовознавство. – 2005. – № 1. – С.67–82.
9. *Наконечний Є.* Украдене ім'я: Чому русини стали українцями? / Є. Наконечний – Львів, 1998.
10. *Німчук В.* Періодизація як напрямок дослідження генезису та історії української мови / В. Німчук // Мовознавство. – 1997. – №6; 1998. – №1.
11. *Німчук В.* Початки літературних мов Київської Русі / В. Німчук // Мовознавство. – 1982. – № 2. – С.21–31.
12. *Німчук В.* Хрестоматія з історії української мови X – XIII ст. / В. Німчук. – Житомир: “Полісся”, 2015.
13. *Огієнко І. (Іларіон).* Історія української літературної мови / І. Огієнко. – К., 1995.
14. *Півторак Г. П.* Державна мова у Великому князівстві Литовському і проблема розмежування українських та білоруських писемних пам'яток / Г.П. Півторак // Мовознавство. – 2005. – № 3–4. – С.80–84.
15. *Півторак Г.П.* Походження українців, росіян, білорусів та їхніх мов. Міфи і правда про трьох братів слов'янських зі “спільної колиски” / Г.П. Півторак. – К., 2001.
16. *Плющ П.П.* Історія української літературної мови / П.П. Плющ. – К., 1971.
17. *Русанівський В.М.* Історія української літературної мови / В.М. Русанівський. – К., 2001.

18. Тимошенко П.Д. Хрестоматія матеріалів з історії української літературної мови: У 2-х ч. / П.Д. Тимошенко. – К., 1959, 1961.
19. Чапленко В. Історія нової української літературної мови (17ст. –1933) / В. Чапленко. – Нью-Йорк, 1970.
20. Шевельов Ю. Чому общерусский язык, а не віборуська мова? / Ю. Шевельов // Історія української мови. – К., 1996. – С.191–205.

References

1. Babych N.D. Istoriiia ukrainskoi literaturnoi movy: Praktychnyi kurs / N.D. Babych. – Lviv, 1993.
2. Blyk O.P. Istoriiia ukrainskoi literaturnoi movy: Praktychni zaniattia / O.P. Blyk. – K., 1987.
3. Horbach O. Zasady periodyzatsii istorii ukrainskoi literaturnoi movy y etapy yii rozvytku / O. Horbach // Druhyi mizhnarodnyi konhres ukrainistiv. Movoznavstvo. Dopovidi i povidomlennia – Lviv, 1993. – S.8–12.
4. Istoriiia ukrainskoho pravopysu KhVI – KhKh stolittia: Khrestomatiiia / Upor. V.V. Nimchuk, N.V. Puriaieva. – K., 2004.
5. Istoriiia ukrainskoi movy: Khrestomatiiia / Upor. S.Ia. Yermolenko, A.K. Moisiienko. – K., 1996.
6. Konobrodskia V. Istoriiia ukrainskoi literaturnoi movy. Praktychni zaniattia / V. Konobrodskia. – Zhytomyr, 2002.
7. Kurs istorii ukrainskoi literaturnoi movy / Za red. I. Bilodida. – U 2-kh t. – K., 1958 – 1961.
8. Moisiienko V. M. Pro natsionalnyi status “ruskoi movy” v chasy Velykoho kniazivstva Lytovskoho ta Rechi Pospolytoi / V. Moisiienko // Movoznavstvo. – 2005. – № 1. – S.67–82.
9. Nakonechnyi Ye. Ukradene imia: Chomu rusyny staly ukraintsiamy? / Ye. Nakonechnyi – Lviv, 1998.
10. Nimchuk V. Periodyzatsiia yak napriamok doslidzhennia henezysu ta istorii ukrainskoi movy / V. Nimchuk // Movoznavstvo. – 1997. – №6; 1998. – №1.
11. Nimchuk V. Pochatky literaturnykh mov Kyivskoi Rusi / V. Nimchuk // Movoznavstvo. – 1982. – № 2. – S.21–31.
12. Nimchuk V. Khrestomatiiia z istorii ukrainskoi movy Kh – KhIII st. / V. Nimchuk. – Zhytomyr: “Polissia”, 2015.
13. Ohiienko I. (Ilarion). Istoriiia ukrainskoi literaturnoi movy / I. Ohiienko. – K., 1995.
14. Pivtorak H. P. Derzhavna mova u Velykomu kniazivstvi Lytovskomu i problema rozmezhuvannia ukrainskykh ta biloruskykh pysemnykh pamiatok / H.P. Pivtorak // Movoznavstvo. – 2005. – № 3–4. – S.80–84.
15. Pivtorak H. P. Pokhodzhennia ukraintsiv, rosiiian, bilorusiv ta yikhnikh mov. Mify i pravda pro trokh brativ slovianskykh zi “spilnoi kolysky” / H.P. Pivtorak. – K., 2001.
16. Pliushch P. P. Istoriiia ukrainskoi literaturnoi movy / P.P. Pliushch. – K., 1971.
17. Rusanivskiyi V.M. Istoriiia ukrainskoi literaturnoi movy / V.M. Rusanivskiyi. – K., 2001.
18. Tymoshenko P.D. Khrestomatiiia materialiv z istorii ukrainskoi literaturnoi movy: U 2-kh ch. / P.D. Tymoshenko. – K., 1959, 1961.
19. Chaplenko V. Istoriiia novoi ukrainskoi literaturnoi movy (17st. –1933) / V. Chaplenko. – Niu-York, 1970.

20. *Shevelov Yu. Chomu obshcherusskyi yazyk, a ne vibchoruska mova? / Yu. Shevelov //Istoriia ukrainskoi movy. – K.,1996. – S.191–205.*

Стаття надійшла до редакції 15.08.2017

доопрацьована 25.08.2017

прийнята до друку 12.09.2017

SOME NOTES FOR TEACHING HISTORY OF THE UKRAINIAN LITERARY LANGUAGE

Ulyana Dobosevych

*Ivan Franko National University of Lviv,
Department of Ukrainian Language,
1/234, Universytets'ka Str., 79001 Lviv, Ukraine,
phone: (0 322) 239 47 17
e-mail: u-lana@hotmail.com*

The professional training of a philologist student involves mastering special disciplines, among which History of the Ukrainian literary language is significant. In the process of studying this discipline the role of a lecturer, who has to guide a student to percept the historical context, is very important. That is why my aim in this article is to share some experience in teaching History of the Ukrainian literary language, the problems and possible solutions to them.

The course of History of the Ukrainian literary language as a special discipline in the high school, together with Historical grammar, provides the necessary base of knowledge, competences in the linguistic branch of the history of the Ukrainian language. It is one of the most important stages of not only the professional formation, but also the outlook of a future philologist. In current social political conditions this course acquires special significance, since it responds to some current complicated ideological challenges, and also becomes a foundation to form national references and values.

Providing the course with learning literature is a problem. It may be mentioned that there is a great variety of practical manuals, whereas in the spectrum of text books the choice is limited. Therefore, the significance of lectures is rising. Their major goals are 1) to help a student understand the processes of the literary language formation at different historical periods; and for the optimization of his further individual work 2) to focus on the main vectors of perceiving the subject.

The article deals with the principles of selection of literature, the structure of lectures and the issues from the history of the Ukrainian language (introduction – XV century).

Key words: History of the Ukrainian literary language, a lecture, individual work.